לֹא צָרִיךְ לְאַהַדּוּרֵי עֲלֵיהּ כּוּלֵּי הַאי – אין צריך לחזור ולברר כל כך את הקול, שיאמרו הללו כליו של פלוני והללו ספריו של פלוני, אלא די לנו במה שמחתרת חתורה בתוך ביתו ואומרים שנגנבו כליו וספריו, ואין לחוש שמא מכר את כליו וספריו וזה שמחזיק בהם עתה לקחן מהלוקח הראשון. מקשה הגמרא: וְהָלְכָא אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ זוּזֵי וְזַבִּין – יש לחוש שמא הוא היה דחוק למעות ומשום כך מכר את כליו, אף שאינו עשוי למוכרם, ואם כן לעולם צריך שיאמרו הללו כליו של פלוני. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, חֲרֵי יָצָא לוֹ שֵׁם גַּנָּבָה בָּעִיר, ודי לנו בכך כדי שלא נחוש שמא אירע לו שהיה דחוק למעות ומכר את כליו וספריו.

הגמרא דנה אודות הגנב והקונה מהגנב, עם מי מהם מתדיין בעל הבית: אִיתְּמַר, גָּנַב חפץ וּמָכַר אותו לאחר, וְאַחַר כָּךְ הוּבַר הַגַּנָּב, ומכירים הבעלים את חפצם ביד הלוקח. רַב מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא אָמַר, הַדִּין של בעל הבית הוא עִם הָרִאשׁוֹן שגנבו, אבל אין הלוקח בעל דינו, ואינו יכול להוציא את חפצו מהלוקח. וְרַבִּי יוֹחָנָן מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי אָמַר, הַדִּין של בעל הבית הוא עִם הַשֵּׁנִי שלקחו מן הגנב, ומוציא ממנו את כליו בחינם, והלוקח יעמוד עם הגנב לדין שישיב לו את מעותיו.

הגמרא מביאה דעות שונות אם נחלקו ובמה נחלקו: אָמַר רַב יוֹסֵף, וְלֹא פְּלִיגִי – אינם חולקים, אלא כָּאן – רבי יוחנן, דיבר לְפָנֵי יֵאוּשׁ – באופן שהלוקח קנאו מהגנב לפני שנתייאשו הבעלים, ולכן הַדִּין של בעל הבית גם עִם הַשֵּׁנִי – הלוקח, שהרי לא קנאו הלוקח, ויכול להוציא ממנו את שלו בחינם. כָּאן – ואילו רב, לְאַחַר יֵאוּשׁ דיבר, באופן שהלוקח קנאו מהגנב לאחר שנתייאשו הבעלים, ולכן הַדִּין של בעל הבית רק עִם הָרִאשׁוֹן – הגנב, ולא עם הלוקח שהרי קנאו ביאוש ושינוי רשות. וְתַרְוַיְיהוּ אִית לְהוּ דְּרַב חִסְדָּא – ושניהם סוברים כדעת רב חסדא שאמר לעיל (קיא:), גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו, רצה מזה גובה רצה מזה גובה, שהרי אף רב מודה לרבי יוחנן שאם הלוקח קנאו קודם יאוש הדין עם השני.

אביי מקשה על ביאורו של רב יוסף: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, וְלֹא פְּלִיגִי – האם רב ורבי יוחנן אינם חולקים, הָא מַתְנוֹת כְּהוּנָּה – הרי טבח ששחט בהמה ומכר ללוקח בשר יחד עם ה'קיבה' במקום לתיתה לכהן, שהרי היא אחת מעשרים וארבע מתנות כהונה, שכְּלָפְנֵי יֵאוּשׁ דָּמֵי, לפי שאין הכהנים מתייאשים ממתנות כהונה, וּפְלִיגִי – ובכל זאת מצינו שרב סובר שדינו של הכהן הוא עם הטבח ולא עם הלוקח ממנו, וזה שלא כרבי יוחנן שאמר שאם לקחו קודם יאוש דינו אף עם הלוקח. דְּתָנַן – שכך שנינו במשנה (חולין קלב.), אִם אָמַר לוֹ הלוקח לטבח מְכוֹר לִי מֵעֶיהָ שֶׁל פָּרָה בכך וכך מעות, וְהָיוּ בָהֶן מַתָּנוֹת – 'קיבה' המגיעה לכהן, נוֹתֵן הלוקח לַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ – הטבח ללוקח מִן הַדָּמִים, כיון שידע הלוקח שיש שם קיבה ושהמוכר לא מוכר לו אותן. אך אם לָקַח הֵימֶנּוּ בשר בְּמִשְׁקָל ולא ביקש ממנו את מעיה, ונמצא ששקל גם את המתנות, נוֹתְנוֹ לְכֹהֵן כיון שגזול הוא, וּמְנַכֶּה לוֹ הטבח ללוקח מִן הַדָּמִים, לפי שמכר לו דבר שאינו שלו. וְאָמַר רַב (שם קלד.) על משנה זו, לֹא שָׁנוּ שאם לקח הימנו במשקל נותנן לכהן, ומשמע שהכהן יכול להוציא את הקיבה מהלוקח בעל כרחו והלוקח יתבע את הטבח, אֶלָּא כְּשֶׁהלוקח שָׁקַל לְעַצְמוֹ, אֲבָל אם שָׁקַל לוֹ הַטַּבָּח, כיון שהטבח הוא שגזל את הכהן הַדִּין של הכהן עִם הַטַּבָּח ואינו יכול להוציא את המתנות מהלוקח. הרי שמה שאמר רב בסוגיתינו 'הדין עם הראשון' הוא בין לפני יאוש בין לאחר יאוש, ולכך אף שם שהוא קודם יאוש סובר רב שהדין עם הטבח שהוא הראשון ולא עם הלוקח. מתרצת הגמרא: אִיתְּמָא – תפרש את דברי רב שכוונתו היא שֶׁאַף דִּין עִם הַטַּבָּח, ולא רק עם הטבח, ולעולם רב גם מודה לרבי יוחנן שיכול הוא לתבוע גם את הלוקח כיון שלקחו קודם יאוש. ומה שהוצרך רב להשמיענו שדינו אף עם הטבח, הוא משום דַּמְהוּ דְּיָתְמָא – היינו יכולין לומר, אֵין מַתָּנוֹת כְּהוּנָּה נְגוּלוֹת – שלא שייך גזילה במתנות כהונה כלל, שכיון שזוכים בהם הכהנים משלחן גבוה, הרי הם שלהם בכל מקום שהם, ואם כן אף אם שקל לו הטבח יהיה דין הכהן עם הלוקח בלבד, שגזילו אצלו הוא, ולא עם הטבח כיון שאינו נחשב גזלן עליהם, קָא מַשְׁמַע לָן רב שגם מתנות כהונה נגזלות ולכך דין הכהן אף עם הטבח, אבל לא נתבונן רב למעט שאין דינו עם הלוקח.

ביאור הדעת הסוברת שרב ורבי יוחנן נחלקו: וּלְאַבַּיֵי דְּאָמַר פְּלִיגִי – לאביי שהקשה לרב יוסף שרב ורב יוחנן כן חולקים, בְּמַאי פְּלִיגִי – במה חלוקים הם. משיבה הגמרא: חלוקים הם בְּדְרַב חִסְדָּא – בדינו של רב חסדא שאמר 'גזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מזה גובה רצה מזה גובה', רבי יוחנן סובר כרב חסדא ולכך הדין עם השני, ורב לא סובר כרב חסדא, ולכן הדין עם הראשון. ביאור אחר: רַב זְבִיד אָמַר, אמנם רב ורבי יוחנן נחלקו אך לא בדינו של רב חסדא, ולעולם אם קנה הלוקח מן הגנב קודם יאוש בולם סוברים כרב חסדא שדינו של בעל הבית עם השני, כיון שהגזילה שייכת עדיין לבעליה, אלא הם נחלקו בִּכְגוֹן שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים כשהיה החפץ בְּיַד הלוֹקֵחַ, וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ כשהיה בְּיַד הַגַּנָּב. וּבְהָא פְּלִיגִי – ובזה נחלקו, מַר – רבי יוחנן סָבַר יֵאוּשׁ וְאַחַר כָּךְ שִׁינּוּי הרשות קָנֵי, אבל שִׁינּוּי רְשׁוּת וְאַחַר כָּךְ יֵאוּשׁ לֹא קָנֵי, ולכן הדין עם השני. וּמַר – רב סָבַר, לֹא שְׁנָא – אין חילוק אם היאוש היה לפני השינוי רשות או לאחריו, בכל אופן קונה הלוקח את הגזילה ביאוש ושינוי רשות, ולכן דינו של בעל הבית עם הראשון, ואין הלוקח צריך להשיבו לבעלים אפילו תמורת דמים. ביאור שלישי: רַב פָּפָּא אָמַר, לעולם מחלוקתם היא אף לפני יאוש, ומכל מקום אינם חלוקים בדינו של רב חסדא שקודם יאוש דין הבעל הבית עם הלוקח, ולכן בְּגִלְיְמָא – לענין הגזילה עצמה, כגון אם גזלו בגד, דְּכוּלֵי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי – אכן בין רב ובין רבי יוחנן מודים דְּהָדַר לְמָרֵיהּ – שעל הלוקח להחזירו לבעליו. וְהָכָא בְּעָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק קָמִיפַּלְגִי – וכאן מה שנחלקו רב ורבי יוחנן אם 'הדין עם הראשון או עם השני' אין הנידון לגבי הבעל הבית אם דינו עם הגנב או עם הלוקח, שזה ודאי שדין הבעל הבית עם הלוקח כדרב חסדא וכמו שנתבאר, אלא הנידון הוא לענין הלוקח ממי הוא נוטל מעותיו, האם מהבעל הבית או מהגנב, רַב מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא אָמַר הַדִּין עִם הָרִאשׁוֹן, כלומר, דִּינָא דְּלוֹקֵחַ דְּלֵישְׁקוֹל זוּזֵי מִגַּנָּבָא – דין הלוקח ליטול מעותיו מן הגנב שמכרו לו, וְלֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק - שתקנו חכמים שיטול הלוקח מעותיו מבעל הבית ולא יצטרך לטרוח אחר הגנב משום שהוא לא הכיר בשעה שלקח את החפץ בשוק שהוא גנוב, שכן לא תקנו תקנה זו אלא באופן שלא הוכר הגנב ואין ללוקח ממי ליטול מעותיו, אבל כאן שהוכר הגנב לא עשו תקנת השוק, אלא יעמוד הלוקח בדין עם הגנב. וְרַבִּי יוֹחָנָן מַשּׁוּם דְּרַבִּי יַנַּאי אָמַר, הַדִּין עִם הַשֵּׁנִי, כלומר, דִּינָא דְּלוֹקֵחַ דְּלֵישְׁקוֹל מִבַּעַל הַבַּיִת - דינו של הלוקח שיטול מעותיו מבעל הבית, וְעָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק אפילו שהוכר הגנב, והבעל הבית יעמוד בדין עם הגנב.

הגמרא מבררת את דעתו של רב. מקשה הגמרא: וְהָכְתַנ רַב – וכי דעת רב שאם נמצא הגנב לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, וְהָא רַב הוּנָא תַּלְמִידֵיהּ דְּרַב חָנָה – והרי רב הונא תלמידו של רב היה, וְמעשה שהיה, שאדם ששמו חָנָן בַּיְשָׁא גָּנַב גְּלִימָא – בגד וְזִבְּנֵיהּ – ומכרו לאחר, והכירו הבעלים את הגנב ואת הלוקח. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא – באו הבעלים לפני רב הונא לתובעו ללוקח שישיב להם את הבגד. אָמַר לֵיהּ – רב הונא לְהַהוּא גַּבְרָא – לאותו נגזל, זִיל שָׁרֵי עֲכִיטָךְ – לך והתר משכונך שבידו, כלומר, תן לו את מעותיו ששילם עבור הבגד וישיבנו לך. הרי שדעת רב הונא שגם כשהוכר הגנב עשו בו תקנת השוק שיטול מעותיו מהבעלים, ולא היה פוסק כן רב הונא אם לא שכן היא דעת רב שהיה רבו. מתרצת הגמרא: שַׁאנֵי – שונה הוא חָנָן בַּיְשָׁא, כֵּיוָן דְּלִילְקָא לְאִישְׁתַּלּוּמֵי מִינַּיהּ – שכיון שאין הלוקח יכול להעמידו בדין וליטול ממנו מעותיו, כְּלֹא הוּכַּר דָּמֵי - הרי זה כלא הוכר הגנב שעשו בו תקנת השוק.

הגמרא מבארת שלא בכל גנב עשו תקנת השוק: אָמַר רָבָא, אִם גָּנַב מִפּוּרְסָם הוּא, לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, לפי שלא היה לו ללוקח לקנות ממנו, שהיה לו לחשוש שמא גנבם. מקשה הגמרא: וְהָא –

המשך בעמוד קפו

והרי חָנָן בִּישָׁא דְּמִפּוֹרְסָם חָיָה – שהיה גנב מפורסם, וְעָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, כמו שהורה רב הונא לעיל. מתרצת הגמרא, נְהִי דְּמִפּוֹרְסָם לְבִישׁוּתָא - אמנם הוא היה מפורסם ברעתו, לִגְנֵיבוּתָא לֹא מִפּוֹרְסָם – אך כגנב הוא לא היה מפורסם.

אופנים שלא עשו בהם 'תקנת השוק': אִיתְּמַר, א. גָּנַב חפץ וּפָרַע בו בְּחוֹכּוֹ – שהיה חייב מחמת הלוואה שלוה, או שֶׁגָּנַב וּפָרַע בו בְּהֶיקֵּיפּוֹ – שהיה חייב מחמת שקנה דבר בהקפה, והוציאו הבעלים את החפץ מיד המלוה או המוכר, לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, שיטלו המלוה או המוכר את המעות מהבעלים כפי שעשו בלוקח מן הגנב, דְּאָמְרִי – מפני שיש לומר להם, לֹא אַדַּעְתָּא דְּהַנָּהוּ יְהֵיבַת לֵיהּ מִידִי – לא על דעת חפץ זה נתת לאותו אדם משהו, שהרי הלוית או הקפת לו עוד קודם לכן. מה שאין כן לוקח שנתן דמים על דעת חפץ זה, עשו לו תקנת השוק שיטול מעותיו מהבעלים. ב. מַשְׁכְּנָתָא – אם הגנב לוה מעות ונתן חפץ זה במשכון למלווה, תלוי אם המשכון היה בנגד כל ההלואה או לא, שֶׁוֵּי מָאתַן בְּמֵאָה – אם נתן משכון שוה מאתים עבור הלוואה של מאה, עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, שכן המלוה הלוה לו את המעות רק משום שסמך על המשכון שנתן לו, שכן הוא הדרך ליטול משכון השוה יותר מההלואה כדי שיהיה בטוח במעותיו. אבל אם המשכון וההלואה הם שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, נחלקו בזה אמוראים, אֲמֵימַר אָמַר, לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, משום שאין הדרך להלוות בנגד כל שווי המשכון, אלא ודאי לא על משכון זה סמך המלוה כשהלוהו אלא משום שהאמינו, ובאמת היה מלוהו גם בלא המשכון. וּמַר זוּטְרָא אָמַר, עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, שכן יש הסומכים להלוות גם בנגד כל משכון. (וְהִלְכְתָא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק). ג. זְבִינָא – אם מכר הגנב את החפץ לאחר, שָׁוֶה בְּשָׁוֶה – אם מכרו בשוויו, עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, שהרי לא נתן לו הלוקח מעות אלא על חפץ זה. אך שָׁוֶה מֵאָה בְּמָאתַן – אם החפץ היה שוה מאה והלוקח שילם עבורו מאתיים, רַב שֵׁשֶׁת אָמַר, לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק אפילו ליטול מאה כשוויו, שכשם שנתן הלוקח את המאה היתרים במתנה, כמו כן את המאה ששוה החפץ לא נתן לו דוקא עבור החפץ אלא נתן לו במתנה. אך רָבָא אָמַר, עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק אפילו ליטול מאתיים, לפי שכן הוא הדרך פעמים לקנות חפץ בדמים יקרים, ואין זה נחשב שנתן לו מעות במתנה.

הגמרא מביאה את פסק ההלכה בכל אלו: וְהִלְכְתָא – ההלכה היא, בְּכוּלְּהוּ בכל המקרים שנחלקו האמוראים לעיל, בין במכר ובין במשכון, בין בשוויו ובין שלא בשוויו, עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, לְבַר – חוץ מִגָּנַב וּפָרַע בְּחוֹכּוֹ, גָּנַב וּפָרַע בְּהֶיקֵּיפּוֹ, שלא עשו בהם תקנת השוק, כמו שנתבאר.

הגמרא מביאה מעשה שנחלקו עליו אמוראים אם דינו כ'גנב ופרע בחובו' או לא: אֲבִימִי בַּר נָאוֵי, חֲמוּהּ דְּרַבִינָא – חמיו של רבינא, חָיָה מַסִּיק – תובע היה בְּהַהוּא גַּבְרָא – באדם פלוני, אַרְבָּעָה זוּזֵי. הלך אותו אדם, גָּנַב גְּלִימָא – בגד, וְאָתָא נְיָחֵיהּ – והביאו אל אבימי בפרעון חובו. לאחר שפרעו, חזר אבימי וְאוֹפְיֵהּ אַרְבָּעָה זוּזֵי אַחֲרִינֵי – והלוה לו עוד ארבעה זוזים אחרים. לְפוֹף – לבסוף הוּבַּר הַגַּנָּב, והנגזל רצה להוציא את בגדו מיד אבימי. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִינָא – בא אבימי לפני רבינא, לשאלו אם עשו בזה תקנת השוק, ויכול לתבוע את דמי הבגד מהגנזל. אָמַר רבינא, קַמָּאֵי – ארבעה זוז הראשונים שהוא פרע לך בבגד זה, הרי זה גָּנַב וּפָרַע בְּחוֹכּוֹ, שלא עשו בו תקנת השוק, וְלֹא בָּעֵי לְמֵיתַב לֵיהּ וְלֹא מִידִי – ואינו צריך ליתן לך כלום. אבל הָנָךְ אַרְבָּעָה זוּזֵי אַחֲרִינֵי – את ארבעת הזוזים האחרונים שהלוית לו בגלל הבגד שהביא לך, בזה עשו תקנת השוק לפי שהוא כמלוה על המשכון, ועל כן שְׁקוֹל וְזוֹךְ – יכול אתה לתובעו שיתן לך ארבעה זוזים וַהֲדַר גְּלִימֵי – והחזר לו את הבגד.

שואלת הגמרא: מַתְקִיף לָהּ רַב כָּהֵן – הקשה רב כהן על דברי רבינא, וְדִלְמָא – ושמא גְּלִימָא בְּהָנֵי זוּזֵי קָמְאֵי יְהֵיבָה לֵיהּ – את הבגד נתן לו רק בפרעון החוב הראשון, ולגבי החוב הראשון הרי זה נחשב כמו גָּנַב וּפָרַע בְּחוֹכּוֹ, גָּנַב וּפָרַע בְּהֶיקֵּיפּוֹ. ואילו את אַרְבָּעָה זוּזֵי בָּתְרָאֵי – האחרונים, הלוה לו בלא משכון כלל, אלא הֵימוֹנֵי הֵימְנֵיהּ – האמינו בלא משכון כִּי הֵיכִי דְּהֵימְנֵיהּ מֵעִיקָּרָא – כפי שהאמינו בתחילה על ההלואה הראשונה שלא לקח עליה משכון, ואם כן, אין כאן תקנת השוק לא על ההלואה הראשונה ולא על ההלואה השניה. רבי אבהו פוסק כמי ההלכה: אִינַּלְגַּל מִילְּתָא, מִטָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִי אַבָּהוּ – התגלגלו הדברים והגיעו לפני רבי אבהו, אָמַר, הִלְכְתָא כְּרַב כָּהֵן שאף הארבעה זוזים האחרונים לא ניתנו על המשכון אלא משום שהאמינו, ואין לו לאבימי ליטול מעות כלל מהנגזל אלא מהגזלן.

הגמרא מבארת אם יש 'תקנת השוק' בלוקח מלוקח שלקח מגנב: נִרְשָׁאָה – אדם שהגיע ממקום ששמו 'נרש' גָּנַב סְפָרָא – ספר, וַזַּבְּנֵיהּ לְפַפּוּנָאָה – ומכרו לאדם שהגיע ממקום ששמו 'פפונא' בְּתְמָנֵן זוּזֵי – בשמונים זוז. אָזַל פַּפּוּנָאָה – הלך הלוקח מפפונא, וַזַּבְּנֵיהּ לְבַר מְחוֹזָאָה – ומכרו לאדם הבא מ'מחוזא' בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִין זוּזֵי – במאה ועשרים זוז. לְפוֹף הוּבַּר הַגַּנָּב ובאו הבעלים להוציאו מן בר מחוזא שהוא הלוקח האחרון שאצלו נמצא הספר. אָמַר אַבַּיֵי, לֵיזִיל מָרֵי דִּסְפָרָא וְיהַב לֵיהּ לְבַר מְחוֹזָאָה – ילך בעל הספר ויתן לבר מחוזא תְּמָנֵן זוּזֵי – שמונים זוז וְשָׁקֵיל סִפְרֵיהּ – ויטול ממנו את ספרו. וְלֵיזִיל מִכַּן אָזִיל – ילך כַּר מְחוֹזָאָה וְשָׁקֵיל אַרְבָּעִין מְפַפּוּנָאָה – ויקח עוד ארבעים זוז מהלוקח הראשון מפפונא שמכרו לו במאה ועשרים זוז. וטעם הדין הוא, משום שלא תקנו תקנת השוק אלא ללוקח מן הגנב ולא ללוקח שלקח מלוקח מן הגנב, ולכך אין כאן תקנת השוק אלא לפפונאה שהוא הלוקח הראשון ששילם שמונים זוז, ועתה שהוא מכרו לבר מחוזא, נותנים הבעלים את המעות שהיה מגיע ללוקח הראשון ללוקח השני, אבל יתר הדמים ששילם לוקח שני ללוקח ראשון אין על כך תקנת השוק. הגמרא מביאה קושיה על דברים אלו: מַתְקִיף לָהּ – תמה על כך רָבָא, הַשְׁתָּא – ומה אם לוֹקֵחַ מִגָּנַב עָשׂוּ בּוֹ תַּקָּנַת הַשּׁוּק, לוֹקֵחַ מִלּוֹקֵחַ מִיבַּעְיָא – וכי צריך להשמיענו שבלוקח מלוקח גם עשו תקנת השוק, הלא כל שכן הוא מלוקח מגנב עצמו. אֶלָּא אָמַר רָבָא, לֵיזִיל מָרֵיהּ דִּסְפָרָא – ילך בעל הספר וְיָהֵיב לֵיהּ - יתן לו לְבַר מְחוֹזָאָה מֵאָה וְעֶשְׂרִין זוּזֵי, וְשָׁקֵיל סִפְרֵיהּ – ויטול את ספרו, כדין תקנת השוק. וְלֵיזִיל מָרֵי דִּסְפָרָא – ועתה ילך בעל הספר וְלִישְׁקוֹל אַרְבָּעִין מִפַּפּוּנָאָה, וּתְמָנֵן מִנַּרְשָׁאָה – ויטול ארבעים זוז מהלוקח הראשון מפפונא, ושמונים זוז מהגנב מנרשאה.

משנתינו דנה באופנים שאדם הציל את ממון חבירו ועל ידי כך הפסיד את ממונו, האם יכול הוא לתבוע את חבירו שישלם לו את מה שהפסיד.

משנה

שנים שהיו הולכים בדרך, זֶה בָּא בְּחֲבִיתּוֹ שֶׁל יַיִן וְזֶה בָּא בְּכַדּוֹ שֶׁל דְּבַשׁ, אם נִסְדְּקָה הַחֲבִית שֶׁל הַדְּבַשׁ והדבש עומד להישפך לארץ, וְשָׁפַךְ זֶה – בעל היין אֶת יֵינוֹ כדי לקבל את הדבש [שדמיו יקרים מהיין] בחביתו, וְהִצִּיל אֶת הַדְּבַשׁ מחבית חבירו לְתוֹכוֹ,

אֵין לוֹ – לבעל היין מבעל הדבש אֶלָּא שְׁכָרוֹ, שכר טרחתו ודמי שכירות החבית שבו הציל את דבשו, ואינו צריך לשלם לו את דמי יינו שהפסיד. וְאִם התנה בעל היין לפני ששפך יינו וְאָמַר לבעל הדבש, אַצִּיל אֶת הדבש שֶׁלְּךָ וְאַתָּה נוֹתֵן לִי את דְּמֵי היין שֶׁלִּי, חַיָּיב בעל הדבש לִיתֵּן לוֹ גם את דמי יינו. שָׁמַף נָחַל את חֲמוֹרוֹ וְאת חֲמוֹר חֲבֵירוֹ, החמור שֶׁלּוֹ יָפֶה מָנֶה – שוה מאה זוז וְשֶׁל חֲבֵירוֹ מָאתַיִם זוז, וְהִנִּיחַ זֶה אֶת החמור שֶׁלּוֹ השווה מאה זוז לטבוע בנחל, וְהִצִּיל אֶת החמור שֶׁל חֲבֵירוֹ השווה מאתים זוז, אֵין לוֹ אֶלָּא שְׁכָרוֹ – שכר טרחתו בלבד. וְאִם אָמַר לוֹ, אֲנִי אַצִּיל אֶת החמור שֶׁלְּךָ ששוה מאתים וְאַתָּה נוֹתֵן לִי אֶת דמי החמור שֶׁלִּי ששוה מאה, חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ גם את דמי חמורו.

גמרא

שנינו במשנה, זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש וכו', אין לו אלא שכרו. שואלת הגמרא: וְאַמַּאי, וְלִימָא לֵיהּ לבעל הדבש, הרי דבשך היה הולך כולו לאיבוד, וּמַהֶפְקֵירָא קָא זָכְיָא – ומן ההפקר אני זוכה בו והוא שלי, מִי – האם לֹא תַּנְיָא בברייתא, הֲרֵי שֶׁהָיָה אדם מְעוּן בִּכְדֵי יַיִן וְכִדֵי שֶׁמֶן וְרָאָה שֶׁהֵן מִשְׁתַּבְּרוֹת והיין והשמן עומדים להישפך וללכת לאיבוד, לֹא יֹאמַר הֲרֵי זֶה – היין והשמן, יהיו תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר עַל פֵּרוֹת טבל שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי בכדי להרויח שלא יצטרך להפריש תרומות ומעשרות מפירות אלו, וְאִם אָמַר כן לֹא אָמַר כְּלוּם ופירותיו נשארו בטבלם, שכיון שעומדים להישפך נעשו כהפקר ואינו יכול לעשותם תרומה ומעשרות על פירותיו. הרי שדבר שעומד להיאבד נדון כהפקר, ואם כן אף במשנתינו נדון הדבש כהפקר ויכול בעל היין לנוטלו לעצמו, ומדוע שנינו ש'אין לו אלא שכרו'. מתרצת הגמרא: בְּדְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה להלן על ברייתא אחרת, שמדובר בה כְּשֶׁעָקַל בֵּית הַבַּד כָּרוּךְ עָלֶיהָ – כשהחבית כרוכה וקשורה מסביב בחבל שמונע ממנה להתבקע לגמרי, הָכָא נַמִּי במשנתינו מדובר כְּשֶׁעָקַל בֵּית הַבַּד כָּרוּךְ עָלֶיהָ, ולכך לא נשפך הכל מהחבית אלא מנטף מעט מעט, ויכול להצילו על ידי הדחק, ולכן אין הוא נחשב כהפקר.

שנינו בסיפא של הברייתא, וְאִם אָמַר והפריש, לֹא אָמַר כְּלוּם. מקשה הגמרא: וְהָא תַּנְיָא בברייתא אחרת, מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וּמָעוֹת בְּיָדוֹ, וַאֲנָס – ליסטים, בא כְּנֶגְדּוֹ לגוזלו, לֹא יֹאמַר בעל המעות הֲרֵי פֵּרוֹת של מעשר שני שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי מְחוּלָּלִים עַל מָעוֹת הַלָּלוּ, משום שמעות אלו עומדים להיאבד, וְאִם אָמַר כן, דְּבָרָיו קַיָּימִין והפירות שבביתו יצאו לחולין. ומדוע לגבי יין ושמן ההולכים לאיבוד אמרה הברייתא שהרי הם כהפקר ולא חלה עליהם הפרשה. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עַסְקִינַן בברייתא זו, בְּשֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל את מעותיו מידי האנס, ולכן אינם נחשבים אבודים ממנו והחילול חל, אבל בברייתא הראשונה מדובר שאין יכול להציל את היין והשמן, ולכך דינם כהפקר ואין ההפרשה חלה. מקשה הגמרא: אִי מדובר בברייתא השניה בְּשֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל את המעות, ואינן נחשבות הפקר, אם כן לְכַתְּחִלָּה אַמַּאי לֹא יֹאמַר ויחלל עליהם. מתרצת הגמרא, מדובר בברייתא בְּשֶׁיָּכוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדְּחָק, ולכן אף שאינן הפקר, מכל מקום לכתחילה לא יחלל עליהן, משום הפסד מעשר שני. אמנם אין זה אלא הפסד מועט, כיון שיכול להצילו על ידי הדחק. מקשה הגמרא: וְכָל הֵיכָא דְּאִיכָּא הֶפְסֵדָא קצת, לְכַתְּחִלָּה לֹא יֹאמַר ויחלל, וְהָתַנְיָא בברייתא, הֲרֵי שֶׁהָיָה לוֹ [– ללוי] עֶשֶׂר חֲבִיּוֹת יין של 'מעשר ראשון' שֶׁל טֶבֶל [דהיינו שלא הופרשה מהן עדיין 'תרומת מעשר' לכהן] טָמֵא, וְרָאָה חבית אַחַת מֵהֶן שֶׁנִּשְׁבְּרָה ונשפכת לאיבוד, אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְּתָה – הוסר כסויה שאסור לשתיה משום סכנת נחש, אוֹמֵר – יכול הוא לומר הֲרֵי הִיא, החבית, תְּהֵא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל תִּשַּׁע חֲבֵרוֹתֶיהָ – ובכך מתקן את תשע החביות הנותרות מטבלם. וְאִם היו מלאות בְּשֶׁמֶן, לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי הֶפְסֵד הכהן שמפסיד שמן זה שהולך לאיבוד. וממה שנאמר בברייתא שביין מותר, מוכח שלא חששו חכמים להפסד מועט. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, בברייתא זו של עשר חביות מדובר כְּשֶׁעָקַל בֵּית הַבַּד כָּרוּךְ עָלֶיהָ, ואין היין נשפך אלא מטפטף ממנו מעט, ואין זה נחשב אף לא להפסד מועט. מקשה הגמרא: בְּשָׁלְמָא באופן שֶׁנִּשְׁבְּרָה החבית, חֲזֵיָא – ראויה היא לכהן ואין כאן אף הפסד מועט, משום שעקל בית הבד כרוך עליה ומונע את שפיכת היין, אֶלָּא באופן שנִתְגַּלְּתָה, לְמַאי חֲזֵיָא – למה היא ראויה, הרי הפסידה הוא משום גילויה, ומה מועיל לענין זה עקל בית הבד. וְכִי תֵּימָא שחֲזֵיָא לְזִילּוּף – ראויה היא לזלף ממנה על קרקע הבית לריח טוב, ולכן אין בכך הפסד לכהן אם יעשנה תרומת מעשר על חברותיה, וְהָתַנְיָא בברייתא, מַיִם שֶׁנִּתְגַּלּוּ – ששהו בלא כיסוי ובלא שמירה, הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁפֹּךְ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שלא יעבור עליהם אדם יחף ויכנס הארס לגופו ממכה שברגלו וימות, וְלֹא יָגֵבֵּל בָּהֶן אֶת הַטִּיט, וְלֹא יְרַבֵּץ בָּהֶן אֶת הַבַּיִת להשכיב את העפר והאבק שלא יעלו, וְלֹא יַשְׁקֶה מֵהֶם אֶת בְּהֶמְתּוֹ וְלֹא בְּהֶמַת חֲבֵירוֹ, שמא אחר כך ישחטנה ויסתכן באכילתה. הרי שמשקה שתגלה אינו ראוי אף לזילוף. מתרצת הגמרא: אף שיין מגולה אינו ראוי לזילוף יש אופן לתקנו, כגון דְּעָבַר לֵיהּ – שהעביר את היין מהכלי המגולה לכלי אחר בְּמַסֻּנֶּנֶת, וּבְרַבִּי נְחֶמְיָה, דְּתַנְיָא בברייתא, מַסֻּנֶּנֶת – כלי על גבי כלי, והעליון עשוי כסבכה ונותנים את היין עם שמריו בעליון, והיין מסתנן מאליו, יֵשׁ בָּהּ - במסננת מְשׁוּם גִּילּוּי אם לא היה היין מכוסה או שמור, והוא נאסר, שמא יעבור הארס עם היין לכלי התחתון, אָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה, אֵיתָתִי, בְּזַמַּן שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה מְגוּלָּה, שיש לחוש שלאחר שנסתנן היין שתה נחש מהכלי התחתון, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה מְכוּסָּה במסננת, אַף עַל פִּי שֶׁהָעֶלְיוֹנָה מְגוּלָּה אֵין בָּהּ מְשׁוּם גִּילּוּי והיין מותר, לְפִי שֶׁאֹרֶךְ שֶׁל נָחָשׁ דּוֹמֶה לְסָפּוֹג, [ואינו מתערב עם היין אלא צָף וְעוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, וכשהיין עובר במסננת אין הארס עובר עימו. והברייתא שמתירה לעשות חבית טבל שנתגלתה תרומת מעשר על חברותיה, סוברת כשיטת רבי נחמיה, שאפשר לסנן את היין ולכך אין בזה משום הפסד כהן כאשר הוא עושה אותה תרומת מעשר, שעדיין הוא ראוי לזילוף. מקשה הגמרא: לַאו אִיתְּמַר עָלָּהּ – וכי לא שנינו על דברי רבי נחמיה, אָמַר רַבִּי סִימוֹן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לֹא שָׁנוּ שמסננת אין בה משום גילוי, אֶלָּא שֶׁלֹּא טָרְקוֹ – כשלא עירב את היין העובר במסננת אלא היין מסתנן מאליו, אֲבָל טָרְקוֹ – אם עירב את היין, אָסוּר, מפני שהארס מתערב עם היין ויוצא עימו דרך המסננת. ואם כן לענין חבית שנתגלתה לא יועיל אף לרבי נחמיה להעבירה במסננת, כיון שכאשר הוא מערה את היין אל המסננת מתערב הארס ביין ועובר עימו. מתרצת הגמרא: הָתָם נַמִּי – גם בחבית שנתגלתה, אֶפְשָׁר דְּמַנַּח מִידֵי אַפּוּמָא דְּחָבִיתָא דְּשָׁפֵי לֵיהּ – יכול הוא להניח איזה דבר [– בגד, או מסננת] על פי החבית ולערות ממנה בנחת, ואז אינו עובר הארס עם היין. מקשה הגמרא: וְלִשיטת רַבִּי נְחֶמְיָה (מַתְמֵא אַטְמֵא) מִי תַּרְמִינָן – וכי מותר לתרום מטמא על הטמא, שהרי הברייתא מדברת בחביות של טבל טמא ומתירה לעשות חבית אחת תרומת מעשר על חברותיה, וְהָתַנְיָא בברייתא, תּוֹרְמִין מִן הַטְּמֵאָה עַל הַטְּמֵאָה, וּמִן הַטְּהוֹרָה עַל הַטְּהוֹרָה, וּמִן הַטְּהוֹרָה עַל הַטְּמֵאָה, אֲבָל לֹא תורמים מִן הַטְּמֵאָה עַל הַטְּהוֹרָה, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, אַף מִן הַטְּמֵאָה עַל הַטְּמֵאָה לֹא הִתִּירוּ לְתָרוֹם אֶלָּא בְּשֶׁל דָּמַאי, שחובת הפרשתו רק מדברי חכמים, על כן הקילו בו. מתרצת הגמרא: הָכָא נַמִּי נעמיד את הברייתא שמדובר בְּבחביות של יין ושמן שֶׁל דָּמַאי.

הגמרא חוזרת לברייתא של עשר חביות יין ושמן טמאים: אָמַר מַר בברייתא, וְכֻלָּן לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי הֶפְסֵד כֹּהֵן. ונאמר שם שביין מותר. שואלת הגמרא: מַאי שְׁנָא שֶׁמֶן שהולך לאיבוד שאף שהוא טמא ואסור באכילה יש בו הפסד כהן אם יחלל עליו משום דְּרָאוּי לְהֶדְלֵיק בו, הלא יַיִן טמא נַמִּי רָאוּי לְזִילּוּף. וְכִי תֵּימָא זִילּוּף לָאו מִילְּתָא הִיא – אינו חשוב ואין מניעתו נחשבת להפסד, וְהָא אָמַר שְׁמוּאֵל מְשׁוּם רַבִּי חִייָא, שׁוֹתִין – יין לשתיה קונים מְלוֹג בְּכָסֶלַע – כשהיין זול ונמכר לוג בסלע, וּמַזְלִיפִין – יין לזילוף קונים מְלוֹג בְּשָׁתַּיִם – אף כשהיין יקר ונמכר לוג בשתי סלעים, שזילוף נחשב להנאה יתרה וראוי להוציא על כך יותר מאשר לשתיה. הרי שזילוף חשוב הוא. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עַסְקִינַן, בְּיֵין חָדָשׁ

המשך בעמוד סח

שאין ריחו נודף ואינו ראוי לזילוף. שואלת הגמרא: **וְהָא רָאוּי לְיַשְׁנוֹ** ולאחר זמן יהיה ראוי לזילוף. משיבה הגמרא: כאן אין לישנו, משום **דְּאָתֵי בֵּיהּ לִידֵי תַּקָּלָה**, שישכח שהוא טמא וישתה ממנו. וכיון שאינו ראוי עתה לזילוף אינו ראוי לכלום ואין זה הפסד. שואלת הגמרא: **שָׁמֶן נַמִּי אָתֵי בֵּיהּ לִידֵי תַּקָּלָה** ששימושו הוא להדלקה מעט מעט, ויאסר להשהותו זמן רב. משיבה הגמרא, **דְּמַנַּח** את השמן **בִּכְלֵי מָאוּם**, ואין לחוש שיאכל או ישתה ממנו. שואלת הגמרא: **יַיִן נַמִּי מַנַּח לֵיהּ בִּכְלֵי מָאוּם** וממילא יוכל להשהותו. משיבה הגמרא: **הַשְׁתָּא לְזִילּוּף קָא בָּעֵי לֵיהּ, בִּכְלֵי מָאוּם קָא מַנַּח לֵיהּ** – הרי רצונו שיתיישן לצורך זילוף להשרות ריח טוב בבית, וכי יבוא להניחו בכלי מאוס, וכיון שאינו מניחו אלא בכלי נקי יש לחוש שיבוא בו לידי תקלה ולכך אסרו להשהותו.

הגמרא מבארת שחשש תקלה בזה, שנוי במחלוקת: **וְתַקָּלָה עֲצָמָהּ** ביין תרומה טמאה, **תַּנָּאֵי הִיא** – נחלקו בה תנאים. **דְּתַנְיָא** בברייתא, **חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים,**